

ПУБЛІЧНЕ ПРАВО. ПОЛІТИКА В СФЕРІ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

Андрійчук Б.І.

ГЕНЕЗИС ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОНЯТТЯ «МЕДИЧНА ПОСЛУГА» ТА СУМІЖНИХ ДЕФІНІЦІЙ У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

УДК 347(477):616-08

Постановка проблеми. З моменту проголошення незалежності України законодавча база у сфері охорони здоров'я, зокрема в частині поняттєвого апарату, зазнала значної трансформації у зв'язку з інтеграційними процесами та постійною взаємодією національного та міжнародного законодавства. Тривалий період часу тлумачення поняття «медична послуга» та релевантні до нього категорії як «медична допомога» та «медичне обслуговування» не були охарактеризовані у законодавстві України незважаючи на широке використання, що було значною перешкодою у реалізації прав людини у сфері охорони здоров'я.

Визначення змісту дефініцій «медична послуга», а також чіткого розмежування понять «медична послуга» «медична допомога» та «медичне обслуговування» в процесі їх нормативного закріплення є нагальними питаннями. Так, без історичного усвідомлення змісту правової норми виникає ризик, того що різні органи, посадові особи тлумачать чинне законодавство по-різному, що у свою чергу призводить до створення в суспільстві певного хаосу та соціальної напруги.

Інтерес до дослідження вищенаведених понять неодноразово проявляли вітчизняні науковці, зіставляючи дані поняття шляхом граматичного аналізу, дослідження міжнародних нормативно-правових актів та медичної літератури. Однак, через поверхневність та фрагментарність досліджень, тенденції щодо здійснення аналізу лише окремих дефініцій, відсутність системного та ретроспективного підходу в аналізі вітчизняного законо-

давства, на даний момент в українській правовій доктрині немає єдиної думки щодо правильності трактування цих понять.

Мета статті полягає у проведенні наукового аналізу понять «медична послуга», «медична допомога», «медичне обслуговування» та суміжних понять в рамках національного законодавства, дослідженні генезису їх правового регулювання з моменту становлення незалежності України до прийняття закону України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» від 03. 12. 2020 р. Для досягнення поставленої мети у нашому дослідженні були використані наступні методи наукового пізнання: зокрема загальнофілософський (універсальний), загальнонауковий (діалектика, аналіз, синтез, абстракція, аналогії), окремі методи наукового пізнання, які використовуються в галузі багатьох наук (порівняльний аналіз, кількісний і якісний аналіз), а також спеціальні юридичні методи (формально-правові, порівняльно-правові, системно-структурні).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Поняття «медична послуга» та суміжні терміни були предметом наукових досліджень таких сучасних вітчизняних вчених як: Блашук Т.В., Михайлов С. В., Крилова О. В., Юристоквська Н. Я., Андрійчук О.Я., Антонов С. В., Самофал М. М., Бондарева Л.В., Виноградов Л.В., Дейкун Н. П., Прасов О. О., Оверко Г. Я., Мостовенко О. С., Самофал М. М., Корнілова О. В та ін.

Виклад основного матеріалу. Поява правової невизначеності вищенаведеного поняттєвого апарату було зумовлено положеннями статті 49 Конституції України. Так, в Основному законі закріплено право кожного на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування, однак зміст поняття «медична допомога» та суміжних до нього понять Конституцією України (КУ) не було розкрито.

Варто підкреслити, що у нинішній правовій доктрині в основному зосереджена увага на дослідженні таких понять як «медична допомога» та «медична послуга». Саме тому заслуговують окремої уваги напрацювання Корнілової О. В. [1, 2], Андрійчук О. Я. [3] у яких було проаналізовано також терміни: «медична реабілітація», «реабілітаційні заходи», «реабілітаційна допомо-

га». Однак, станом на сьогоднішній день, наукова література, не розкриває повною мірою генезис суміжних до медичного обслуговування дефініцій у законодавстві України, що зазнали змін в процесі подальшої законотворчої діяльності.

Беручи до уваги судову практику, ми проаналізували, що питання правової невизначеності досліджуваних понять було спочатку підняте лише в частині тлумачення «медична допомога». Так, в рішенні Конституційного Суду України (КСУ) від 25. 11. 1998 р. № 15-рп/98 (справа про платні медичні послуги) КСУ констатував відсутність визначення поняття «медична допомога» в КУ, також в Основах законодавства України про охорону здоров'я та інших нормативних актах [4].

Для характеристики поняття «медична допомога» КСУ посилався на однойменну дефініцію, що використовується у галузі медицини, якою «переважно охоплюються лікування, профілактичні заходи, які проводяться при захворюваннях, травмах, пологах, а також медичний огляд та деякі інші види медичних робіт». Однак, в кінцевому підсумку у рішенні було зазначено: «зміст близької до «медичної допомоги» поняття «медична послуга» до цього часу залишається не визначеним не тільки в нормативних актах, а й у медичній літературі» [4].

Ситуація не змінилася також і в 2002 році, коли рішенням КСУ від 29. 05 2002 р. № 10-рп/2002 (справа про безоплатну медичну допомогу) було наголошено, що цілісна правова дефініція поняття «медична допомога» у законах України відсутня, а тому потребує нормативного врегулювання, що виходить за межі повноважень КСУ [5]. У правовому значенні КСУ зазначив, що термін «медична допомога» вживається у преамбулі, та окремих статтях ЗУ «Основ законодавства України про охорону здоров'я» від 19. 11. 1992 р. (Основи) що, визначали на той час вузлові складові медичної допомоги (швидка, невідкладна, первинна, спеціалізована, високоспеціалізована тощо) [6].

Окрім практики КСУ, необхідно зазначити наступну спробу надання тлумаченню терміну «медична допомога» Кабінетом Міністрів України (КМУ). Відповідно до ч. 1 Програми подання громадянам гарантованої державою безоплатної медичної допомоги,

затвердженої Постановою КМУ від 11.07.2002 р. № 955, «медична допомога – це вид діяльності, який включає комплекс заходів, спрямованих на оздоровлення та лікування пацієнтів у стані, що на момент її надання загрожує життю, здоров'ю і працездатності й здійснюється професійно підготовленими працівниками, які мають на це право відповідно до законодавства» [7]. Однак, в Основі вищенаведене визначення не було імплементоване.

Згодом у зв'язку з прийняттям ЗУ «Про внесення змін до Основ законодавства України про охорону здоров'я щодо удосконалення надання медичної допомоги» (ЗУ № 3611-VI) від 7. 07. 2011 р. до Основ додалися такі поняття як «медична допомога» та «медичне обслуговування» [8]. Так, згідно з ЗУ № 3611-VI «медична допомога» визначається як діяльність професійно підготовлених медичних працівників, спрямована на профілактику, діагностику, лікування та реабілітацію у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами.

У той же час медичне обслуговування - це діяльність закладів охорони здоров'я та фізичних осіб - підприємців, які зареєстровані та одержали відповідну ліцензію в установленому законом порядку, у сфері охорони здоров'я, що не обов'язково обмежується медичною допомогою. По-суті, це був перший крок для виокремлення суміжних понять від медичного обслуговування. Тобто, медичне обслуговування охоплювало поняття «медична допомога», однак не обмежувалось нею. До медичного обслуговування можуть бути включені релевантні поняття (такі як «медичні послуги»), однак достеменно, що може туди входити законодавець визначення не дає. Попри те, що терміну «медична послуга» не було виокремлено, у ЗУ № 3611-VI містилося наступне положення, де вказано, що зміст інших понять і термінів визначається законодавством України та спеціальними словниками понять і термінів ВООЗ [8].

Подальший розвиток дефініції «медична допомога» був обумовлений браком спеціалізованого законодавства у регулюванні кожного із видів медичної допомоги. Це позначилося на створенні нових нормативно-правових актів, прикладом, яких може

слугувати Закон України «Про екстрену медичну допомогу» (ЗУ «Про екстрену медичну допомогу») від 5. 07. 2012 р. № 5081-VI [9].

Значимою подією у розв'язку термінологічної невизначеності було введення в Основи довгоочікуваного поняття «медична послуга» законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства з питань діяльності закладів охорони здоров'я» (далі ЗУ № 2002-VIII), прийнятим 6. 04. 2017 р. Так, відповідно до ЗУ № 2002-VIII послугою з медичного обслуговування населення (медична послуга) є послуга, що надається пацієнту закладом охорони здоров'я або фізичною особою - підприємцем, яка зареєстрована та одержала в установленому законом порядку ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, та оплачується її замовником. [10].

Крім того, вищенаведеним Законом було доповнено поняття «медичне обслуговування», введеного ЗУ № 3611-VI, додатковою ознакою, а саме безпосереднім зв'язком з наданням медичної допомоги. Тобто, медичне обслуговування у редакції ЗУ № 2002-VIII має наступне визначення: «діяльність закладів охорони здоров'я та фізичних осіб - підприємців, які зареєстровані та одержали відповідну ліцензію в установленому законом порядку, у сфері охорони здоров'я, що не обов'язково обмежується медичною допомогою, але безпосередньо пов'язана з її наданням» [10].

Виникає питання: які ще види діяльності можуть входити в поняття медичного обслуговування, що «не обмежується медичною допомогою»? Оскільки окрім медичної допомоги ЗУ № 2002-VIII було виділено категорію «медичні послуги», саме про останні і зазначається в даному Законі.

Однак, виходячи зі змісту «медичне обслуговування», куди входить медична допомога, законодавець стверджує, що до нього можуть входити лише окремі медичні послуги, які мають бути безпосередньо пов'язані з наданням медичної допомоги. Іншими словами, медичні послуги стали поділені на два види: медичні послуги, які безпосередньо пов'язані з наданням медичної допомоги та медичні послуги, які не пов'язані з наданням медичної

допомоги. Остання підкатегорія медичних послуг не є складовим елементом медичного обслуговування.

Варто зазначити що, при розширеному тлумаченні варто розуміти, що діяльність суб'єктів медичного обслуговування включає не лише дотичні до надання медичної допомоги послуги, але й послуги з надання медичної допомоги як такої. За юридичною природою медична допомога, будучи елементом медичного обслуговування, складається з окремих напрямків діяльності (структурних елементів) по її наданню, а саме з послуг медичного характеру.

Однак, через свій безоплатний характер, медична допомога була відмежована законодавцем від медичних послуг, що є оплатними. Хоча автором ЗУ № 2002-VIII було передбачено послуги, які безпосередньо пов'язані з наданням медичної допомоги, що є медичними послугами, а отже потребують оплати за їх надання. Таким чином, ЗУ № 2002-VIII було здійснено подальше розмежування між медичним обслуговуванням, медичною допомогою та медичними послугами.

Рис. 1. Взаємозв'язок медичного обслуговування, медичних та реабілітаційних послуг, медичної та реабілітаційної допомоги відповідно до змін, що вводиться в дію законом України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» з 30.06.2021 р.

Наступним етапом розвитку змістовного наповнення досліджуваних понять необхідно вважати прийняття закону України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» (ЗУ «Про реабілітацію») від 03.12. 2020 р. [11]. За своєю природою ЗУ «Про реабілітацію» як і ЗУ «Про екстрену медичну допомогу» є спеціалізованим нормативно-правовим актом, однак створеним для регулювання не лише окремого виду медичної допомоги, але і медичної послуги. Так, відповідно до ЗУ «Про реабілітацію» в Основи були введені такі поняття як: «реабілітаційна допомога», «реабілітаційна послуга», а також був змінений зміст визначень «медичного обслуговування» та «медична допомога» загалом. Взаємозв'язок вищенаведених термінів ілюстровано на рис. 1.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок про те, що з огляду на результати судової практики та законотворчого процесу, спроби законодавчого визначення досліджуваних понять були поодинокими та неодностайним до 2011 року. Після прийняття ЗУ № 3611-VI від 07. 07. 2011 р. була помітна чітка тенденція у створенні певного системного зв'язку між «медичним обслуговуванням», «медичної допомоги», а після набрання чинності ЗУ № 2002-VIII, також «медичної послуги». Однак, у зв'язку з виокремленням таких категорій як «реабілітаційна допомога» та «реабілітаційна послуга» законом України «Про реабілітацію», взаємозв'язок досліджуваних понять зазнав значних змін.

1. Корнілова О. *Поняття медичної реабілітації за законодавством України* / О. Корнілова // *Правове життя сучасної України: у 3 т.: матеріали Міжнар. наук.- практ. конф., Одеса: – 2020. –Т. 2. – С. 204-206*
2. Корнілова О. *Щодо визначення понять «медична допомога» та «медичні послуги»* / О. Корнілова // *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції: у 2-х т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Одеса: – 2018. –Т. 1. – С. 511-515.*
3. Андрійчук О. *Нормативно-правове забезпечення реабілітаційної допомоги*/ О. Андрійчук // *Лікувальна фізична культура, спортивна медицина й фізична реабілітація. 2010. – N3 (11).–С. 51-56*
4. *Рішення Конституційного Суду України від 25 листопада 1998 №15-рп/98 у справі за конституційним поданням 66 народних депутатів*

- України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку платних послуг, які надаються в державних закладах охорони здоров'я та вищих медичних закладах освіти» (справа про платні медичні послуги). Офіційний вісник України. 1998. №50. Ст. 1854.
5. Рішення Конституційного Суду України (справа про безоплатну медичну допомогу) від 29 травня 2002 року №10-рп/2002. Офіційний вісник України. 2002. №23. Ст. 107.
  6. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 року № 2801-XII // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 4. Ст. 19.
  7. Про затвердження Програми подання громадянам гарантованої державою безоплатної медичної допомоги: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 2002 року №955. Офіційний вісник України. 2002. №28. Ст. 1324.
  8. Про внесення змін до Основ законодавства України про охорону здоров'я щодо удосконалення надання медичної допомоги: Закон України від 07 липня 2011 року №3611-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. №14. Ст. 86
  9. Про екстрену медичну допомогу: Закон України 5 липня 2012 року №5081-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. №30. Ст. 340.
  10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства з питань діяльності закладів охорони здоров'я: Закон України від 6 квітня 2017 року № 2002-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. №21. Ст. 245.
  11. Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я: Закон України від 03 грудня 2020 року №1053-IX. Відомості Верховної Ради України. 2021. №8. Ст. 59.

Андрійчук Б.І. Генезис правового регулювання поняття «медична послуга» та суміжних дефініцій у законодавстві України.

В статті досліджено поняття «медична послуга», «медична допомога», «медичне обслуговування» та суміжні до них категорії через аналіз їх виникнення і закріплення у законодавчих актах України. Проведено зіставлення тлумачення даних понять згідно з судовою практикою Конституційного суду України та вітчизняного законодавства.

Ключові слова: медична послуга, медична допомога, медичне обслуговування, реабілітаційна допомога, реабілітаційна послуга.

Andriiuchuk B.I. The genesis of legal regulation of the concept of «medical service» and related definitions in the legislation of Ukraine.

The publication is devoted to the study of the concepts of «medical service», «medical care» and related categories through the analysis of their origin and enshrined in the legislation of Ukraine. A scientific analysis of the interpretation of «medical care», «medical aid», «rehabilitation aid», «medical service», «rehabilitation service» was provided in accordance with the case-law of the Constitutional Court of Ukraine, Ukrainian legislation. The genesis of the legal regulation of these concepts was studied from the time when Ukraine gained independence and till the adoption of the Law of Ukraine «On Rehabilitation in the of Health Care Sphere».

Taking into account the results of the case-law of the Constitutional Court of Ukraine and the legislative process, attempts to make proper definitions were isolated and heterogeneous until 2011. After the adoption of the Law of Ukraine «On Amendments to the Fundamentals of Health Legislation of Ukraine regarding Improvement of Medical Assistance» in 2011 there was a clear trend in creating a certain systemic link between «medical care» and «medical aid». Then, a «medical service» was defined and connected to the terms above by the Law of Ukraine «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding the Improvement of Laws on Activities of Health Care Institutions» in 2017.

However, the relationship of the studied concepts has undergone significant changes after the adoption of the Law of Ukraine «On Rehabilitation in the of Health Care Sphere». In fact, the allocation of new categories as «rehabilitation aid» and «rehabilitation service» was provided as well as the content of the definitions of «medical care» and «medical aid» was changed significantly.

Keywords: medical care, medical aid, rehabilitation aid, medical service, rehabilitation service

Вовк А.А.

ПОЛІТИКА БОРОТЬБИ З ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ У ДЕРЖАВАХ РОМАНО- ГЕРМАНСЬКОГО ПРАВА

УДК 343.61, 343.62, 343.97

Постановка проблеми. Романо-германська правова система характеризується наявністю розгалуженої системи нормативно-правових актів, що різняться за юридичною силою та регулюють широке коло суспільних відносин. Загальноприйнятою є думка, що таке законодавство не гнучке, потребує великої кількості часу на внесення до нього змін, та вимагає для цього дотримання численних умов.

Разом з тим, європейські законодавці активно реагують на зміни, що відбуваються у суспільстві, дозволяючи, таким чином,